

Første Verdenskrigs betydning og Europas nuværende situation

Ved Andreas Bracher

Andreas Bracher er udenlandsk korrespondent for tidsskriftet *Der Europæer* og bor i Cambridge, Massachusetts. (USA).
Fra *Der Europæer* nr. 1, november 2014. Oversættelse Marianne Møller-Nielsen.

Der skal her fremhæves to aspekter til en forståelse af Første Verdenskrig, hvad den var og hvad den har betydet i menneskehedens historie.

1. "Vestens" gennembrudskrig og de engelsktalende folkeslags verdensdominans

Første Verdenskrig var gennembrudskrigen for vestens verdensorden, globaliseringens verden således som den er i dag. Denne verdensorden kunne man også betegne som den engelsktalende civilisations regime. Institutioner, institutionelle forholdsregler, skik og brug og tænkemåder der blev udviklet i den engelsktalende civilisation, blev derigennem udstrakt til hele den samlede menneskehed. Dertil hører den moderne naturvidenskab, der er forpligtet til en ren nominalisme; den politiske tænkning, således som den er fremgået af de angelsaksiske omvæltninger i det syttende og attende århundrede; det moderne erhvervsliv og bankvæsen; undervisningsområdet med den ekstraordinære stilling i verden, som angelsaksiske privatskoler og universiteter har; medieområdet osv. Det engelske sprog har indenfor dette system antaget karakteren af et alment forbindende og et på alle områder førende verdenssprog. Denne civilisations førerposition er helt tydelig med USA's særstilling i dagens verdenssystem. Dette er også blevet indlysende i forhold til det længe kendte verdensomspændende spionagesystem "Five Eyes". Disse "fem øjne", der behandler hinanden indbyrdes som de eneste fuldt tillidsvækkende lande, og som åbenbart tilstræber fuld kontrol over menneskeheden, er de fem engelsktalende kernestater: New Zealand, Australien, Canada, USA og Storbritannien. Den Første Verdenskrig var det gennembrud, hvor denne vestlige civilisation løste sig fra sit puppestadie indenfor den gamle europæiske civilisation og svang sig op til herskabshøjder, hvorved den samtidigt skubbede det gamle Europa tilbage i en underordnet position. I selve England, i de engelske politiske hhv. politisk- okkulte eliter, var situationen i årtierne før Første Verdenskrig særligt præget af to synspunkter, hhv. iagttagelser:

A. Først Storbritanniens relative tilbagegang, idet det som oprindelsesland for den industrielle revolution - efter sejren over det revolutionære - napoleonske - Frankrig i 1815 oplevede i en periode at have rollen som det land,

der havde ubetinget verdensdominans. Det Britiske Imperium blev i sin territoriale ekspansion i det nittende århundrede til det største rige i menneskehedens historie. Storbritannien, et lille ø-rige, var den største industrielle - og økonomiske magt i verden. Dets flåde beherskede verdenshavene, dens købmænd verdenshandlen, og dets finanspersoner beherskede pengestrømmene i verden. Sammenlignet med denne stilling, som herskede omkring 1850, så var England i årtierne før Første Verdenskrig kommet ind i en relativ nedgangsperiode. USA overhalede kongeriget i forhold til industriproduktion og økonomisk magt, og i 1913 havde det opadstræbende Tyske Rige overhalet det Forenede Kongerige. Begge var store folkerige lande - ligesom også det opadstræbende Rusland. Storbritanniens efterslæb blev endnu tydeligere indenfor de nye industrier: elektroteknik og kemi. Og andre lande - USA, det Tyske Rige, Japan, Rusland - påbegyndte bygningsprogrammer for flåden, hvilket faktisk indskrænkede den britiske førerstilling på verdenshavene, og disse lande erhvervede kolonier hvorved deres flåder kunne forsørges - selv langt fra deres hjemlige havne. Denne relative nedgang blev intensivt drøftet af de britiske eliter omkring 1900 - tallet. Den førte til at landet nyorienterede sig verdenspolitisk. Og den førte i sidste instans til at landet udnævnte den ene af de største konkurrenter, Tyskland, til sin fjende og den anden, USA, til sin forbundsfælle og til en slags efterfølger af sin egen verdensposition. En anden konkurrent, Rusland, blev lokket ind i en alliance, ved hvilken man samtidigt kunne føre landet mod dets egen undergang.

B. Det andet aspekt der oplevedes før Første Verdenskrig, var den voksende bevidsthed om, at Storbritannien var centrum for en stor betydningsfuld civilisationsbølge: englændernes ekspansion som kolonisatorer over store dele af verden, og desuden også udbredelsen af en engelsk-præget civilisation. Den amerikanske præsident, Theodore Roosevelt (1856-1919), så i udbredelsen af engelsktalende mennesker på kloden - og overhovedet ikke i europæerne - den vigtigste kendsgerning for den nye verdenshistorie

siden det 17. århundrede. Den vigtigste faktor for denne indsigt var vel de Forenede Staters fænomenale opstigen i det nittende århundrede. Ud fra den potentielle enhed, som lå i denne konstellation, fandtes der i årtierne før Første Verdenskrig stærke bestræbelser på at smede en de facto politisk enhed. En sådan enhed og en enighed mellem de engelsktalende nationer - Storbritannien, New Zealand, Australien, Sydafrika, USA, Canada - ville kunne danne en politisk magtfaktor uden fortilfælde, som kunne diktere verden sine betingelser, hvorved en slags fredsrige kunne etableres. Dette var præget af overbevisningen om, at de engelsktalende folks herredømme ville være det bedste for menneskeheden: at der i de pågældende lande var opnået den højeste civilisatoriske kraft og højeste civilisatoriske niveau.

Boerkrigen (1899 - 1902) skal også ses i denne sammenhæng, idet Sydafrika skulle have været et led i denne kæde, (hvad det dog i længden ikke fuldstændigt formåede). Amerikas krigsindtræden i 1917 var den afgørende sekulære succesoplevelse for disse kredse i den Første Verdenskrig; den var ud fra dette synspunkt det afgørende centrale resultat af Verdenskrigen: dens "mening". På en vis måde var Verdenskrigen her en nødvendighed for at skabe denne dramatiske baggrund, denne nødsituation, der var nødvendig for faktisk politisk - militært at aktualisere de engelsktalende landes fællesskab. Som protagonister for sådanne synspunkter, der herskede i årtierne før Første Verdenskrig i England, regnedes de kredse omkring Alfred Milner (1854 - 1925), den midlertidige britiske højkommissær i Sydafrika; Kong Edward den 7. (1841 - 1910, konge fra 1901-1910) og hans følge, eller Arthur Balfour og hans følge. Siden Lord Salisburys død i 1903 var Balfour overhoved for Cecilfamilien - den betydeligste politiske familie i England, og leder af det konservative parti. Han var i en kort tid premierminister, og i den afgørende periode af Første Verdenskrig, 1916-1918, udenrigsminister¹. Denne engelskdominerede verdenscivilisation satte så også fra 1914, 1917 og 1919 i større og større grad sit præg på verdensordenen. Den er først og fremmest blevet opbygget igennem polariteten med tyskerne, og så fra 1945 til 1989 igennem polariteten med kommunismen.

Fra 1919, og i forøget omfang ved afslutningen af Anden Verdenskrig 1944-1948, har den skabt institutioner (f.eks. FN, Verdensbanken, IWF, den Internationale Straffedomstol osv.), hvori dens værdier og interesser, dens tankestrukturer, dens opfattelse af godt og ondt, er blevet en forpligtende, etableret del over hele verden. Denne civilisation har igennem polariteterne skærpet sin egen profil og udviklet et eget mønster af godt og ondt. Sædvanligvis forstår den sig selv som "Vesten". Særlig siden 1989, i den siden da herskende globaliseringsæra, har den i høj grad gennemtruffet sin opfattelse af forpligtelse overfor menneskeheden. Herredømmet udøves hovedsageligt ved at sørge for at få mennesker placeret i toppen,

som i høj grad føler sig forpligtet overfor dette vestlige system, - nogle gange mere end hvad der gælder for den pågældende befolkning. Vestens herredømmeteknik består i kunsten at udøve en sådan indflydelse, hhv. indgreb i samfundet, så vestligsindede mennesker faktisk kommer opad i systemet, mens de, der er kritiske, - eller de der er afvisende overfor Vesten, eller mennesker der er svære at bruge - holdes nede.

2. Afslutningen på "Det Gamle Europa"

For det andet betød Verdenskrigen undergangen for det gamle Europa, den kulturelle kontinuitet som var blevet dannet og opbygget siden den tidlige middelalder, dvs. det 8. eller 9. århundrede. I mellemtiden har udtrykket "Det Gamle Europa" vundet indpas selv i akademisk sprogbrug, når man vil skelne mellem det Europa, der eksisterede før 1914 eller før 1945 og det nuværende. Med denne talemåde vises også, at der hersker en bevidsthed om og en fornemmelse af, at det europæiske liv efter 1945 egentligt ikke mere befinder sig i ubrudt kontinuitet med det som herskede indtil 1914,- at også tilgangen til den ældre europæiske kultur egentligt i dag er skåret over, og at Europa siden da er blevet skubbet ind på et andet spor. Noget andet er siden da blevet fremherskende, og dette andet får udtryk i talen om "Vesten", som Europa tilhører i dag, og som er en aggressiv-imperial verdensbestemmende enhed, der har sit egentlige nervecentrum i de engelsktalende lande. Dette "Vesten" er noget andet end blot fortsættelsen af "Det Gamle Europa", som det er udsprunget af. Det er en konstellation, der har sin opkomst i det 16. århundrede, og som i verdenskrigenes tidsalder ikke ser sin undergang, men ser og fejrer sine store triumfer og gennembrud. En angelsakser, Dean Acheson, amerikansk udenrigsminister i årene 1949-1953, kunne ekstatisk og triumferende nævne årene efter den Anden Verdenskrig som "Present at the Creation" (til stede ved skabelsen); for en egentlig europæer havde de kun været tomme år efter den store katastrofe.

Det er mærkeligt og betydningsfuldt, hvor Rudolf Steiners formidlede åbenbaringer fra en af de centrale protagonister i verdenskrigshændelsen, Helmuth von Moltke (den Yngre), den tyske Generalstabschef ved begyndelsen af Verdenskrigen (den første), forekommer karmisk forbundet med det gamle Europas opstigning og undergang. Denne individualitet var, som Pave Nikolaus 1. i det 9. århundrede, væsentligt beskæftiget med at adskille det europæiske vest fra det europæiske øst. Denne individualitet var med til i vesten, hhv. i den europæiske midte, at indføre følgende, der så kom til at bestemme hele resten af årtusindet: tabet af forbindelsen til den spirituelle verden blev kompenseret med udviklingen af dogmer og tro, som formidledes af kirken som katekismer. Den kosmiske intelligens, (som menneskene indtil da havde haft del i, og som de så op til), forbandt

sig med de individuelle menneskevæsener. Den individuelle menneskelige intelligens udvikles i konfrontation med den materielle verden.

Den menneskelige kultur bliver hele tiden mere materialistisk, og samtidig sker først da en egentlig individualisering, en udvikling af den menneskelige individualitet, en styrkelse af det menneskelige Jeg. Der opstår de moderne naturvidenskaber - og samtidig sociologien, som grundlægges på individet, individets retsstilling, ideen om lighed. Beslutningen for individualiteten Moltke - om krigen i 1914 - var på overfladen rent militært motiveret. Den var dog samtidig - på en næsten usynlig måde - en beslutning om atter at afslutte denne årtusindstrømning, som havde udtjent sin pligt: en forbindelse til den spirituelle verden bliver igen mulig, ligeså en forbindelse til Østen; det materialistisk forhærdede Europa bliver fra 1914 viklet ind i en opløsningskatastrofe. "I 860 opstod den strømning, som vi måtte lukke af for i 1914. Den havde taget sin begyndelse i det 9. århundrede; den måtte dø i det 20.", hedder det tilsvarende i Moltke-dokumenterne.

Den europæiske materialisme havde i 1914 antaget en form, hvorved dens mission var opfyldt, og en videreudvikling kunne kun føre til det dårligere. Denne materialisme måtte føres til en opløsning, hvis der overhovedet igen skulle findes en eller anden mulighed for et spirituel opsving for menneskeheden: "Ved slutningen af det nittende århundrede og i begyndelsen af det tyvende var Europa derfor helt materialistisk, for så vidt angik det offentlige liv i staterne. ... Nu er den materialistiske bølge ved at knuses. Og ødelæggelserne kommer til at fortsætte. Materialismens krampekrænkninger må fuldstændigt udledes. (...) Af kim må verden nyudvikles, hvilket verden hidtil ikke har villet se, af ånds-kim. ... Den materialistiske tidsalder vil være som en episode, når den nye ånds-sol engang vil lyse for menneskeheden." Eller: "Afgørelsens time, (dette sigter til Marne-slagets afgørende timer i begyndelsen af september 1914), står foran mit Jeg. Dette Jeg udførte blot det nødvendige. Europa måtte tage sit gamle tøj af. Nu vandrer det en rum tid nøgent rundt i menneskehedens historie."

Faktisk er Europa blevet til et vedhæng og en slags koloni for "Vesten" igennem krigen 1914-1918, hhv. igennem krigsperioden fra 1914-1945 og den kolde krig 1945-1989. Dette Vesten er en formation, der har virket og virker, ikke i betydningen af et spirituel opsving, men i betydningen af en videre fordybelse i materialisme. Den danner den baggrund, på hvilken den her fremhævede genopstigning må findes: "Hvad disse krigsbegivenheder betyder i den historiske nødvendigheds tilblivelse, hvad Europa kommer til at blive, det kommer en stor del af menneskeheden først til at forstå under Vestens indflydelse", hedder det deri.

Muligheden for en spirituel genopstigning må derimod være knyttet sammen med en skræk over "dét, som

Europa under indflydelse af Vesten" er blevet til.

Vest og Øst i Europa og konflikten i Ukraine

"Det Gamle Europa" var uløseligt knyttet sammen med vest-øst-delingen i Europa, delingen mellem det latinske og det græske, hhv. det katolske og det ortodokse Europa. Mens det europæiske vest udviklede ovennævnte kulturforvandling, bevarede det europæiske øst en kulturform, der mere vendte sig mod det spirituelle. Rudolf Steiner har beskrevet det ortodokse med formelen "en svævende Gnosis over menneskenes hoved". Opløsningen af "Det Gamle Europas" kulturform i verdenskrigshændelserne efter 1914 bragte samtidig muligheden for en ophævelse af den indre-europæiske vest-øst deling med sig. De ødelagde de dybere grunde til denne deling. At vest og øst i Europa genfandt hinanden, kunne være det svøb, hvori en ny spirituel kultur for menneskeheden, forberedelsen af den sjette efteratlantiske tidsalder, ville kunne udvikles. Rudolf Steiner talte i den sammenhæng om ægteskabet imellem Mellem- og Østeuropa som det fremskridtsperspektiv, Europa burde tilstræbe. Antroposofiens spirituelle strømning ville kunne danne indholdet i et sådant ægteskab.

"Ægteskabet imellem Mellem- og Østeuropa" skal bringe en ny spirituel kultur, der forlanger samtidig en sådan kultur. Kun en sådan kultur vil kunne bære et sådant ægteskab. Uden en sådan kultur vil det bestå af misforståelser, der vil give hver af parterne den følelse at være ført bag lyset, og det vil ende i en snarlig skilsmisse. Imod dette ægteskabs succes samler sig alt, som ud fra gamle instinkter vil forhindre en sådan kultur.

Den anglo-amerikanske verdensmagt vil forhindre den, fordi den helt ned til den mindste trævl selv vil bestemme menneskehedens fremtid. Materialistisk som den er, iklæder den f.eks. dette instinkt i en geopolitisk formel, som tilsiger, at et samarbejde mellem Tyskland og Rusland vil kunne føre til en opståen af en konkurrerende eurasisk verdensmagt, som må forhindres. Den katolske kirke, "Det Gamle Europas" spirituelle magt, vil forhindre det, fordi den derved (i Europa) trues med forældelse. Den vil enten erobre Østeuropa spirituel-juridisk eller benytte Østeuropa som modvægt for at kunne lade sine små vestlige lam trænges tættere om hyrden. Også den ortodokse kirke vil forhindre det, fordi den derigennem vil blive overflødiggjort. Den har brug for spaltningen, den har brug for Vesten som en trussel for at konsolidere sin egen stilling i dens førende lande og for at oprette en diktatur-lignende stilling i kulturlivet.

Konflikten i Ukraine, som den er eskaleret siden 2013, spiller en fatal rolle i dette virvar. Selvom den er vandret nogle hundrede kilometer mod øst, skaber den en skillevæg mellem vest og øst i Europa, som bliver ligeså kraftig som den, der var mellem vesten og kommunismen indtil 1989. I landkort, som dukkede op i vesten efter 1989, blev denne skillelinje allerede fremhævet som en fremtidig,

genskabt skillelinje i menneskeheden - som en skillelinje mellem det latinske vest og det østlige, ortodokse Europa. Fordi vesten ikke ud af egne forudsætninger kan slå bro, må den propagere et videre koncept for adskillelsen. Samuel Huntingtons kulturkampscenarie og The Economist's fremtidskort (ofte omtalt i Der Europäer) fra 1990, har haft disse perspektiver. Deri ses ikke blot en profeti, men også et koncept. Ved at iagttage, hvordan de politisk toneangivende anglo-amerikanere gjorde alt hvad de kunne for ikke at mindske og løse Ukraine konflikten med Rusland i 2013-14, men derimod iværksatte og forstærkede den, så kunne dette koncept lokaliseres i baggrunden. Det drejer sig om så kraftigt som muligt om at udskille og afhugge Europa - det vestlige Europa, især Tyskland - fra Rusland, så forbindelsen så vidt muligt må bukke under. Samtidig giver denne konflikt også en baggrund for de samtidige forhandlinger om en transatlantisk frihandelszone som del af et så vidt muligt tættere samarbejde mellem det latinske Europa og Nordamerika, - den baggrund, der gerne skulle skabe den stemning i Europa, i hvilken virkeliggørelsen af dette projekt (igennem paralysering af

enhver modstand), skal kunne realiseres. Og i Rusland har der kontinuerligt igennem adskillige år udviklet sig et tættere parløb mellem statsmagten og den atter genkomne ortodokse kirke. Konflikten i Ukraine har atter engang intensiveret dette forhold. En russisk forfatter har med henblik på dette parløb talt om tilnærmelsesvis "iranske forhold" i sit land.² For så vidt må man anskue denne konflikt fra dem der har iscenesat og fremmanet den, som en aktion der så vidt muligt skal tjene til at kvæle alle kimene i et "ægteskab imellem Mellem- og Østeuropa"

Noter

¹ *Betydningsfuldt, mangfoldigt materiale til alt hvad der her er sagt om de engelsk-amerikanske verdensforestillinger i indledningen til Første Verdenskrig, finder man i Markus Osterrieders: "Welt im Umbruch. Nationalitätenfrage, Ordnungspläne und Rudolf Steiners Haltung im Ersten Weltkrieg" Stuttgart 2014 .*

² Sammenlign Kerstin Holm, "Viktor Jerofejew, zur Krim-Krise" FAZ, 19.3.2014